

УДК: 330.341
JEL Q 130

Піменова О.В., к.е.н., асистент,
Піменов С.А., аспірант,
Директор по технологіям ТОВ «Нова
Пошта»,
КНУ імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВГОІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено сутність та ефективність розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі України. Проаналізовано вплив інтеграційних процесів на формування бізнес-моделей агропромислового підприємства. Запропоновано ефективні бізнес-моделі в контексті соціо-еколого-економічного розвитку агропромислового комплексу України.

Ключові слова: аграрний сектор, інтеграційні процеси, агропромислові підприємства, бізнес-моделі, агрохолдинг, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, фермерське господарство.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції національної економіки переконливо доводять необхідність глибокого осмислення концептуальних проблем розвитку інтеграційних процесів агропромислового сектору економіки та їх інституційного забезпечення. Стратегічне значення активізації їх функціонування в умовах, з одного боку багатofункціональності сільського господарства, а з іншого - слабкості, інверсійності та деформованості аграрних відносин пов'язано з появою нових можливостей у здійсненні реструктуризації аграрного сектору та створенні ефективного конкурентного середовища.

Аналіз останніх публікацій. Практичні аспекти та проблеми актуальності підвищення конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу широко висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених – Г. Филюк, Д. Баюри, А. Звірбуле-Берзіни, Г. Коваленка, Л. Молдаван, Б. Пасхавера, П. Саблука, Н. Черної та інших.

Питання інституційного забезпечення трансформацій аграрної сфери в умовах зміни фундаментальних постулатів світової економічної науки висвітлені в працях В. Базилевича, Ю.Лопатинського, М.Маліка, О. Шпикуляка, О. Лузан та інших.

Разом з тим, незважаючи на чисельність та ґрунтовність наукових розробок, недостатньо висвітленими залишаються, передусім, аспекти, пов'язані з дослідженням ефективності інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі України.

Метою роботи є дослідження сутності та ефективності розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі України, а також вплив інтеграційних процесів на формування бізнес-моделей агропромислового підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство України є найбільш динамічно розвиваючою галуззю економіки України, яка забезпечує 11% загального обсягу ВВП. Так, за даними Міністерства аграрної політики України збір зернових культур в Україні у 2016/2017 маркетинговому році (МР) очікується на рівні 63,45 млн. тонн. Зокрема, збір пшениці прогнозується на рівні 26 млн. тонн, ячменю - 9,6 млн. тонн, кукурудзи - 25,5 млн. тонн, жита - 370 тис. тонн, вівса - 525 тис. тонн, рису - 65 тис. тонн і інших зернових - 1,39 млн т. Попит внутрішнього ринку на зерно в поточному маркетинговому році оцінюється в 24,533 млн. тонн, з нього на продовольчі потреби необхідно 5,95 млн т. Зокрема внутрішній попит на пшеницю прогнозується білля 10,53 млн тонн, ячмінь - 4,034 млн тонн, кукурудзу - 8,183 млн тонн, жито - 386 тис. тонн, овес - 513 тис. тонн, рис - 141 тис. тонн і на інші зернові - 747 млн тонн.

Таким чином, за умови формування достатніх для підтримки продовольчої безпеки країни перехідних залишків (5,6 млн тонн), раціональний експорт зернових з України в 2016/2017 МР оцінюється в 41,024 млн тонн, з якого 16,6 млн тонн складе пшениця, 5,617 млн тонн - ячмінь, 18,005 млн т - кукурудза і 804 тис. тонн - інші зернові.

Як бачимо, сільське господарство України є також експортноорієнтованою галуззю національної економіки, яка забезпечує біля 40% валютних надходжень від експорту всіх товарів. Так, за підсумками січня-липня 2016 року українські аграрії експортували зернових культур на 3 мільярди доларів. За даними Державної служби статистики України, експорт аграрної продукції з України за перші сім місяців 2016 року склав 7,8 млрд дол., переважну частину якого становили продукти рослинного походження - 3,8 млрд дол. Майже 29% зовнішніх аграрних поставок склали жири та олія тваринного та рослинного походження - 2,3 млрд дол. Експорт живих тварин і продуктів тваринного походження склав 0,4 млрд дол., а готових харчових продуктів - 1,3 млрд дол.

В сучасних умовах в сільському господарстві України представлені такі основні форми господарювання: фермерські господарства, особисті селянські господарства та сільськогосподарські підприємства (переважно у вигляді інтегрованих структур агропромислового комплексу - агрохолдингів). Зазначені господарства виробляють основну сільськогосподарську продукцію у такій пропорції: господарства населення (переважно особисті селянські господарства) – 54.5%, фермерські господарства – 1.9%, сільськогосподарські підприємства державні – 0,6%, сільськогосподарські підприємства недержавні державні – 44,9% (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво валової сільськогосподарської продукції за основними виробниками, 2015 р.

Господарство	Валова продукція, млн. грн	Частка, %
Недержавні сільськогосподарські підприємства	31918,3	44,9
Державні сільськогосподарські підприємства	415,6	0,6
Фермерські господарства	1343,9	1,9
Господарства населення	107548.7	54,5

Джерело: Складено автором за даними: [1, с. 45]

Як бачимо, основними виробниками сільськогосподарської продукції в Україні є господарства населення, які представлені переважно особистими селянськими господарствами, та недержавні сільськогосподарські підприємства, переважно у формі агрохолдингів. При чому особисті селянські господарства виробляють основну трудомістку продовольчу продукцію, натомість діяльність агрохолдингів зорієнтована на вирощування високорентабельної експортоорієнтованої сільськогосподарської продукції (табл. 2, 3, 4).

Таблиця 2

**Виробництво основних видів продукції рослинництва за категоріями господарств
за 2000-2015р., тис. тонн**

Господарства населення	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Зернові та бобові	4494,8	9225,1	9491,6	12527,5	10141,2	13392,3	13956,7	13619,2
Цукрові буряки	1604,7	3322,4	1085,8	1595,1	1601,2	1688,6	1134,7	777,0
Соняшник	431,7	996,2	1185,9	1381,7	1256,0	1604,7	1452,1	1631,9
Картопля	19561,4	19222,7	18222,3	23495,9	22493,2	21599,2	22934,5	20383,3
Овочі	4835,0	6514,3	7157,8	8292,4	8582,8	8719,9	8297,2	7932,3
Плоди та ягоди	1188,5	1489,8	1459,7	1596,7	1639,5	1851,1	1667,1	1741,1
Сільськогосподарські підприємства								
Зернові та бобові	19964,2	28790,4	29779,3	44219,3	36075,0	49659,0	49902,6	46506,6
Цукрові буряки	11594,1	12145,4	12663,4	17145,4	16837,7	9100,8	14599,4	9553,8
Соняшник	3025,7	37099	5585,6	7288,8	7131,1	9445,8	8681,7	9549,2
Картопля	276,7	780,7	964,6	1540,5	1433,9	1158,7	1340,3	456,0
Овочі	986,3	780,7	964,6	1540,5	1433,9	1158,7	1340,3	1281,7
Плоди та ягоди	264,1	200,1	286,8	299,8	369,0	444,2	332,0	411,7

Джерело: Складено автором за даними: [1, с.76].

Аналіз даних табл. 2 та 3 дозволяє стверджувати, що найбільша кількість деяких видів продукції тваринництва – м'яса, молока та трудомістких видів культур рослинництва (картопля, овочі, плоди та ягоди) – припадає на особисті селянські господарства (ОСГ).

З таблиць 2-4 видно, що агрохолдинги вирощують переважно олійно-жирову експортоорієнтовану сільськогосподарську продукцію і працюють з рентабельністю не нижчою ніж 50-55% в рослинництві, натомість особисті селянські господарства вирощують трудомістку основну продовольчу сільськогосподарську продукцію та отримують низькі трудові доходи і прибутки. І якщо виробництво продукції першої групи спрямовано в основному на задоволення внутрішнього попиту, то другої – переважно на експорт.

Проведений аналіз статистичних даних (таблиці 1-4) свідчить про те, Україна є світовим лідером з виробництва сільськогосподарських культур, а також експорту зернових, бобових, олійних культур і соняшникової та соєвої олії. Але, переважна більшість виробленої продукції експортується як сировина і не переробляється в

Україні. Таким чином в Україні не формується додана вартість і відповідно створюються робочі місця в переробній промисловості.

Таблиця 3

**Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств
за 2000-2015р., тис. тонн**

Господарства населення	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
М'ясо	1224,7	10089	924,6	928,5	938,4	948,1	907,8	859,2
Молоко	8989,2	11131,9	9031,9	8840,1	8842,3	8905,7	8485,3	7946,2
Яйця, млн. шт	5831,3	6587,8	6802,7	6951,6	7133,	7380,6	7051,1	7020,7
Вовна, т.	2089	2503	3482	3230	3168	3050	2223	1956
Мед, т.	48875	69001	69253	68815	68717	72390	65539	62697
Сільськогосподарські підприємства								
М'ясо	438,1	588,1	1134,4	1215,3	1271,2	1441,3	1451,8	1463,4
Молоко	3668,7	2582,5	2216,6	2245,9	2535,3	2582,5	2647,5	2669,2
Яйця, млн. шт	2977,3	6458,1	10249,6	11738,2	11977,4	12234,2	12536,2	9762,2
Вовна, т.	1311	692	710	647	556	470	379	314
Мед, т.	3564	2461	1620	1496	1417	1323	982	918

Джерело: Складено автором за даними: [1, с.113].

Таблиця 4

**Рівень рентабельності від виробництва основної сільськогосподарської продукції
в Україні за період 2012-2015 рр., %**

Продукція рослинництва	2012	2013	2014	2015
Зернові та зернобобові культури	15,8	2,4	25,7	42,6
Насіння соняшнику	44,9	28,2	36,7	78,4
Цукрові буряки (фабричні)	15,9	3,1	17,8	27,7
Овочі	-0,6	7,5	14,5	32,0
Картопля	-17,4	22,4	9,9	24,6
Плоди та ягоди	9,6	127,5	65,8	58,3
Виноград	71,5	99,0	57,5	92,9
Продукція тваринництва				
Молоко	1,8	13,1	11,1	12,7
Велика рогата худоба та м'ясо	-28,3	-41,3	-34,5	-16,9
Свині на м'ясо	1,8	0,2	5,6	12,6
Вівці та кози на м'ясо	-32,8	-36,2	-43,0	-26,6
Птиця на м'ясо	-2,4	-5,9	-12,6	-5,4
Яйця курячі	52,6	47,6	58,8	60,9

Джерело: Складено автором за даними: [1, с.52].

З іншого одного боку основна продовольча продукція, яка виробляється в особистих селянських господарствах, реалізується (здається) малими партіями як сировина за надзвичайно низькими цінами посередникам або безпосередньо переробникам сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку. Серед головних чинників, які сприяють такій схемі роботи, на нашу думку, можна виділити

роздрібненість малих господарств і відповідно неспроможність конкурувати з великими формами в агресивному ринковому середовищі.

Таким чином, серед найперспективніших напрямів, які сприятимуть підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема переробної промисловості для національної економіки України, на нашу думку, можна виділити розвиток інтеграційних процесів в агропромисловому секторі України.

Інтеграція у вузькому розумінні є процесом об'єднання певних елементів в одне ціле з метою отримання бажаного результату. В широкому розумінні інтеграція означає організаційне поєднання технологічно пов'язаних між собою різномірних видів діяльності для виробництва кінцевого продукту, а також доведення його до споживача з метою отримання запланованого результату. В сільському господарстві інтеграція передбачає розвиток виробничих і економічних зв'язків між підприємствами агропромислового комплексу, які орієнтовані на поєднання їх земельних, фінансових, матеріальних, людських та інших ресурсів для виробництва і реалізації кінцевого продукту [9, с. 380]. На нашу думку, інтеграційні процеси сприятимуть:

- поєднанню інтересів усіх учасників, які об'єднуються з метою спільного виробництва, переробки та реалізації продукції;
- організації єдиного процесу виробництва, закупівлі, переробки продукції;
- ефективному управлінню процесами виробництва, переробки і реалізації продукції;
- ефективному використанню ресурсів підприємств агропромислового комплексу та інших учасників інтеграції;
- використанню в процесі виробництва та переробки сільськогосподарської продукції сучасних технологій, новітньої техніки та наукових розробок.

В сучасних умовах розвитку економічних відносин виділяють такі типи інтеграції в агропромисловому комплексі:

горизонтальна інтеграція – це форма організації об'єднання підприємств агропромислового комплексу, які виробляють аналогічну продукцію. Найчастіше відбувається в умовах, коли одна фірма бере під контроль або поглинає іншу фірму, що, функціонує в цій же галузі й на тому ж ланцюзі виробництва що і та ж фірма що поглинає іншу;

вертикальна інтеграція – це форма організації об'єднання підприємств агропромислового комплексу, а також сфер допоміжної діяльності, які забезпечують єдність і безперервність відтворювального і технологічного процесів та використання виробничих ресурсів. Передбачає процес злиття стадій виробництва, що сприяє зниженню транзакційних витрат і оптимізації самого виробництва;

конгломератна інтеграція - це форма організації об'єднання підприємств агропромислового комплексу, які виробляють абсолютно різні непов'язані між собою продукти, технологічно не зв'язаних між собою;

локальна інтеграція - це форма організації об'єднання підприємств агропромислового комплексу, які функціонують на місцевих ринках ;

регіональна інтеграція - це форма організації об'єднання підприємств агропромислового комплексу з метою розвитку стійких економічних зв'язків та створення єдиного господарського комплексу в регіональному масштабі.

транснаціональна інтеграція - це форма організації об'єднання підприємств агропромислового комплексу різних країн, регіонів, що носить глобальний характер.

В агропромисловому комплексі України представлена переважно горизонтальна та вертикальна інтеграція підприємств та господарств агропромислового комплексу (табл. 5). На думку А. Звірбуле-Берзіни, і горизонтальна і вертикальна інтеграція підприємств та господарств агропромислового комплексу можуть бути засновані як на кооперативних так і некооперативних принципах:

Таблиця 5

Форми просторової інтеграції

Принципи інтеграції	Вертикальна інтеграція	Горизонтальна інтеграція
Некооперативні	Підприємства агропромислового комплексу інтегруються вертикально з метою посилення контролю над виробництвом, переробкою та реалізацією продукції.	Підприємства агропромислового комплексу інтегруються горизонтально на принципах концентрації, консолідації та спеціалізації
Кооперативні	Господарства та підприємства аграрного сектору економіки з метою реалізації спільних цілей об'єднуються на принципах вертикальної інтеграції.	Господарства та підприємства аграрного сектору економіки з метою реалізації спільних цілей об'єднуються на принципах горизонтальної інтеграції.

Джерело: Складено автором за даними: [4, с.7].

В агропромисловому комплексі України представлена переважно некооперативна горизонтальна інтеграція та частково кооперативна вертикальна і горизонтальна інтеграція. Проаналізуємо дані таблиці 6.

Таблиця 6

Форми господарювання в аграрному секторі економіки України 2014 – 2015, %

Форма господарювання	2012	2013	2014	2015
Агрохолдинги	16,7	16,8	16,8	17
Приватні сільськогосподарські підприємства	8,5	8,3	8,2	8,0
Сільськогосподарські кооперативи	1,7	1,6	1,4	1,3
Фермерські господарства	68,9	69,7	71,6	71,2
Державні підприємства	0,6	0,6	0,5	0,5
Підприємства інших форм господарювання	3,6	3,0	1,5	2
Усього	100	100	100	100

Джерело: Складено автором за даними: [7, с.49].

Як бачимо, серед сучасних форм господарювання, що функціонують в аграрному секторі України виділяються такі бізнес-моделі агропромислового підприємства як агрохолдинги у вигляді господарських товариств та сільськогосподарські кооперативи (в основному обслуговуючі та частково виробничі).

Агрохолдинги – це великі капіталістичні агро-торгово-промислові підприємства, які використовують десятки тисяч гектарів сільськогосподарських угідь для вирощування найбільш рентабельних та технологічно механізованих сільськогосподарських культур (соняшник, ріпак, колосові зернові, кукурудза) із застосуванням хімічних добрив, пестицидів, гербіцидів та інших засобів захисту рослин для отримання високих урожаїв. Агрохолдинги належать до регіональних горизонтальних некооперативних інтегрованих формувань у виробничій сфері. Загалом агрохолдинги сьогодні концентрують близько 5 млн.га, або майже 15% ріллі в Україні. В законодавстві України діяльність агрохолдингів регулюється законом «Про господарські товариства». Відмінності між сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом та агрохолдингом представлені в таблиці 7.

Сільськогосподарські кооперативи є формою регіональної вертикальної кооперативної інтеграції в агропромисловому комплексі. В Україні сільськогосподарська кооперація регулюється такими законодавчими актами: законами України «Про сільськогосподарську кооперацію» та «Про кооперацію», Земельним кодексом та Господарським кодексом.

Сільськогосподарські кооперативи поділяються на виробничі та обслуговуючі. Виробничі кооперативи майже не представлені в Україні, натомість їх розвиток набуває особливої актуальності для особистих селянських господарств, які виробляють переважну кількість сільськогосподарської продукції, як було показано вище 54,5% валової сільськогосподарської продукції (табл. 8).

Таблиця 8

Основні переваги вступу селянських господарств у сільськогосподарський кооператив

Вид сільськогосподарської кооперації	Діяльність
закупівельна	оптові закупки засобів виробництва для членів кооперативу вигідніші роздрібних
кредитна	можливість отримання дешевого кредиту
збутова	реалізація оптових партій товару на більш вигідних умовах
переробна	спільна переробка, сушка продуктів тощо
машинна	закупівля і спільне використання необхідної сільськогосподарської техніки для членів кооперативу

Джерело: Складено автором за даними: [12].

Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» виробничим кооперативом визнається добровільне об'єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності, що базується на їх особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі у його діяльності.

Обслуговуючими кооперативами згідно Закону «Про сільськогосподарську кооперацію» [13] визначаються кооперативи, які створюються для надання комплексу послуг, пов'язаних з обслуговуванням сільськогосподарського та іншого

виробництва, а саме з: переробкою, збутом продукції рослинництва, тваринництва, лісництва і рибальства.

До обслуговуючих кооперативів належать:

- переробні кооперативи, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини (виробництво хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів, виробів і напівфабрикатів з льону, коноплі, лісо- і пиломатеріалів тощо);
- заготівельно-збутові кооперативи, які здійснюють заготівлю, зберігання, продаж продукції, надають маркетингові послуги тощо;
- постачальницькі кооперативи, які створюються з метою закупівлі та постачання засобів виробництва, матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки; виготовлення сировини і матеріалів та постачання їх сільськогосподарським товаровиробникам;
- сервісні кооперативи, які здійснюють технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні, еколого-відновні роботи, здійснюють ветеринарне обслуговування тварин і племінну роботу, займаються телефонізацією, газифікацією, електрифікацією в сільській місцевості, надають медичні, побутові, санаторно-курортні, науково-консультаційні послуги, послуги з уведення бухгалтерського обліку, аудиту та інше.

Світова практика ведення сільського господарства показує, що сільськогосподарські кооперативи виступають важливим організаційним фундаментом для малих і середніх форм господарювання. Як зазначає Л. Молдаван, саме через кооперативи європейські та американські фермери реалізують переважну частину виробленої сільськогосподарської продукції. Так, у Франції через кооперативи фермери продають до 70% зерна. Через три степові кооперативи Канади – Саскачеванський зерновий пул, Пшеничний кооператив Альберти і Манітобський елеваторний кооператив – чверть фермерів країни реалізують великими партіями своє зерно та олійні культури, в т.ч. у 20 країн світу. У трьох кооперативах працює більше 5000 спеціалістів і кваліфікованих працівників. Членами зазначених кооперативів є біля 100000 фермерів. Через кооперативи реалізується більше 60% зернових і олійних культур. Для здійснення експортних операцій три кооперативи в складчину створили кооператив XCAN Grain Pool, який від імені фермерів-членів експортує понад 2,5 млн. т зернових, олійних і спеціальних культур [14].

Сільськогосподарська кооперація є запорукою успішного розвитку як фермерських господарств зокрема, так і сільського господарства країни в цілому. Однією із особливостей сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу є те, що його члени одночасно виступають як співвласником підприємства (кооперативу), так і є одночасно його клієнтом.

До переваг сільськогосподарського кооперативу, які можуть зацікавити фермерів, на нашу думку, відносяться:

- належить членам-фермерам, які об'єднались або вступили в кооператив;

- управляється членами на демократичних засадах за принципом: «один член кооперативу – один голос»;
- не ставить за мету одержання прибутку, його діяльність спрямована на збільшення прибутків своїх членів;
- передбачає обов'язкову трудову участь кожного члена;
- надає своїм членам тільки ті послуги, які необхідні для їх ефективного господарювання;
- надає можливість отримувати прибуток не тільки від виробництва власної продукції, а й від: сервісу, постачання, збирання, зберігання, переробки, транспортування, оптової торгівлі тощо;
- допомагає вийти на нові ринки збуту в т.ч. на міжнародні;
- через надання великих за обсягом господарських операцій кооператив складає конкуренцію великим фірмам-посередникам;
- допомагає фермерам пристосовуватись до вимог ринку, потреб клієнтів, вибагливості європейських стандартів тощо.

Спільний збут виробленої продукції дає можливість фермерам реалізовувати великі партії найважливіших видів продовольства: картоплі, моркви, буряків, інших овочів, фруктів, меду тощо. Кооператив, як велике сільськогосподарське підприємство, може успішно співпрацювати з переробними підприємствами, оптовими покупцями та іншими операторами ринку. Завдяки обслуговуючим кооперативам фермери можуть придбати найновітнішу сільськогосподарську техніку (трактори, сівалки, комбайни тощо), яка сприятиме найбільш ефективній організації процесу сільськогосподарського виробництва. Але найголовнішим є те, що члени сільськогосподарського кооперативу самостійно ведуть своє господарство, а через кооператив виконують ті види діяльності, які сприятимуть більш ефективному процесу виробництва. Тобто сільськогосподарський обслуговуючий кооператив є організацією економічного захисту та взаємодопомоги сільськогосподарських товаровиробників.

Таблиця 7

Відмінності між агрохолдингом та сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом

Показники	Агрохолдинг	Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив
Умова існування	власний або залучений капітал	капітал у вигляді вступних і пайових внесків, залучений капітал та особиста трудова участь
Управління	управління товариством здійснюють його органи, склад і порядок обрання здійснюється відповідно до виду товариства. В акціонерних товариствах питання розвитку та управління підприємства вирішує той, хто має найбільшу кількість або контрольний пакет акцій.	управління кооперативом здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його членів у вирішенні питань діяльності кооперативу. Кооперативом управляють його члени на демократичних засадах, за принципом: «один член кооперативу – один голос»

<i>Продовження таблиці 7</i>		
Членство	обмежене кількістю акціонерів	членство є відкритим та добровільним, але членами кооперативу мають бути обов'язково сільськогосподарські товаровиробники, які виступають одночасно його клієнтами та власниками
Мета виробництва	отримання прибутку на капітал	збільшення доходів своїх членів
Відносини власності	акціонерна форма власності, є власником майна, переданого йому учасниками у власність, як вклад до статутного капіталу; виробленої продукції; одержаних доходів від реалізації продукції	колективна форма власності, є власником майна, землі та власного господарства; виробленої продукції; одержаних доходів від реалізації продукції
Суб'єкт господарювання	власник капіталу та засобів виробництва	колектив членів кооперативу
Праця	не обов'язкова трудова участь	обов'язкова трудова участь всіх членів
Інвестиції у розвиток села	не зацікавлені, оскільки це зменшує прибутки товариства	зацікавлені, оскільки члени кооперативу є мешканцями села
Відношення до ринку	реалізує свою продукцію на ринку	реалізує частину своєї продукції на ринку
Мобільність щодо зміни господарської діяльності	легко змінює вид діяльності та галузь виробництва	праця на землі і тільки в сільському господарстві

Джерело: Складено автором самостійно.

Як бачимо з таблиці 7 сільськогосподарський кооператив має певні соціальні ознаки, що відсутні в великих аграрних промислово-торгівельних підприємствах (агрохолдингах), в яких відносини власності й трудові відносини розмежовані.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив на відміну від великих аграрних торгово-промислових підприємств (в науковій літературі їх прийнято називати агрохолдингами, тому і ми будемо в дисертаційній роботі використовувати цю назву), виконує найголовнішу соціальну функцію сільського господарства: створює додаткові робочі місця у сільській місцевості, забезпечує гарантії робочих місць, сприяє поліпшенню соціального захисту сільського населення та підвищенню рівня життя на селі тощо.

Отже, в сучасних умовах господарювання, на нашу думку, виникає необхідність теоретичного обґрунтування розвитку системи сільськогосподарської кооперації, що є особливо актуальним для особистих селянських господарств, які виробляють переважну кількість сільськогосподарської продукції. Розвиток сільськогосподарської кооперації перш за все залежить від інституційного забезпечення, а саме: державної підтримки, яка головним чином виявляється у створенні відповідної законодавчої бази, сприятливої для розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, а також у фінансовій підтримці створення матеріально-технічної бази кооперативів.

Висновки. За результатами проведеного аналізу сутності та ефективності розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі України, а також впливу інтеграційних процесів на формування бізнес-моделей агропромислового підприємства можна зробити висновок, що сільськогосподарська кооперація, як сучасна бізнес-модель, агропромислового підприємства, виступає з одного боку раціональною соціо-еколого-економічною формою, господарювання, а з іншого - ефективною формою регіональної вертикальної кооперативної інтеграції в агропромисловому комплексі, оскільки надаючи необхідні послуги господарствам-членам сприяє їх конкурентоспроможності та ефективному господарюванню, а також забезпечує зайнятість сільського населення, самозайнятість фермерів при збереженні їх господарської самостійності у співпраці з кооперативом.

Література.

1. Валова продукція сільського господарства України за 2015 р / Державна служба статистики України // Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики, 2016
2. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К.: Знання, 2008. – 263 с.
3. Fylyuk G.M., Pimenova O.V. State support of agriculture: the analysis of experience of Germany. /G. M. Fyluk, O.V. Pimenova // Zarządzanie finansami i rachunkowść. Journal of financial management and accounting Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. – № 2 (4) 2014. – 2014. – P. 19-30
4. Сільське господарство України за 2015 р / State Statistics Service of Ukraine // Statistical Bulletin. - К.: State Statistics Service, 2016
5. Молдаван Л. В. Соціальна направленість механізму господарювання в аграрному секторі. / Л. В. Молдаван. – К.: Урожай, 1991. – 216 с.
6. Піменова О. В. Інституційне забезпечення форм господарювання в системі аграрних відносин. : дис. ... канд. економ. наук: 08.00.01 / Піменова Олена Володимирівна; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 253 с.
7. Andra Zvirbule-Berzina. The role of enterprise integration in agriculture entrepreneurship/ [Electronic resource]: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2232640
8. Коваленко Г. Стан та перспективи розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері суспільного виробництва/ [Електронний ресурс]: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/728.pdf>
9. Чорна Н. Розвиток інтеграційних процесів як необхідна умова підвищення ефективності агробізнесу[Електронний ресурс]: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/chorna.PDF
10. Сайт державної служби статистики України. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Електронні дані. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
11. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Електронні дані. – М.: Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2012. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>
12. Чаянов А. В. Основные идеи и формы организации сельскохозяйственной кооперации / под ред. А. А. Никонова. – М.: Наука, 1991. – 456 с.

13. Закон «Про сільськогосподарську кооперацію». [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Електронні дані. – К. : Верховна Рада України, 2013. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
14. Молдаван Л. В. Латифундії – загроза Україні / Л. В. Молдаван // Сільські вісті. – 19 листопада, 2010 р. – С. 2.

References.

1. Valova produktsiia sil's'koho hospodarstva Ukrainy za 2015 r / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy // Statystychnyj biuleten'. – K.: Derzhavna sluzhba statystyky, 2016
2. Bazylevych V. D. Rynkova ekonomika: osnovni poniattia i katehorii: navch. posib. – 2-he vyd., ster. / V. D. Bazylevych, K. S. Bazylevych. – K.: Znannia, 2008. – 263 s.
3. Fylyuk G.M., Pimenova O.V. State support of agriculture: the analysis of experience of Germany. /G. M. Fyluk, O.V. Pimenova // Zarządzanie finansami i rachunkowść. Journal of financial management and accounting Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. – № 2 (4) 2014. – 2014. – P. 19-30
4. Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy za 2015 r / State Statistics Service of Ukraine // Statistical Bulletin. - K. : State Statistics Service, 2016
5. . Moldavan L. V. Sotsyal'naia napravlenost' mekhanyzma khoziazjstvovanyia v ahrarnom sektore. / L. V. Moldavan. – K. : Urozhaj, 1991. – 216 s.
6. Pimenova O. V. Instytutsijne zabezpechennia form hospodariuvannia v systemi ahrarnykh vidnosyn. : dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.01 / Pimenova Olena Volodymyrivna; Kyivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Tarasa Shevchenka. – Kyiv, 2013. – 253 s.
7. Andra Zvirbule-Berzina. The role of enterprise integration in agriculture entrepreneurship/ [Electronic resource]: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2232640
8. Kovalenko H. Stan ta perspektyvy rozvytku intehtratsijnykh protsesiv v ahrarnij sferi suspil'noho vyrobnytstva/ [Elektronnyj resurs]: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/728.pdf>
9. Chorna N. Rozvytok intehtratsijnykh protsesiv iak neobkhdna umova pidvyschennia efektyvnosti ahrobiznesu[Elektronnyj resurs]: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/chorna.PDF
10. Sajt derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. [Elektronnyj resurs] / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – Elektronni dani. – K: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2013. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua/>
11. Sajt Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovol'stva Ukrainy. [Elektronnyj resurs] / Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovol'stva Ukrainy. – Elektronni dani. – M.: Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovol'stva Ukrainy, 2012. – Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua>
12. Chaianov A. V. Osnovnye ydey y formy orhanyzatsyy sel'skokhoziazjstvennoj kooperatsyy / pod. red. A. A. Nykonova. – M.: Nauka, 1991. – 456 s.
13. Закон «Pro sil's'kohospodars'ku kooperatsiiu». [Elektronnyj resurs] / Verkhovna Rada Ukrainy. – Elektronni dani. – K. : Verkhovna Rada Ukrainy, 2013. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
14. Moldavan L. V. Latyfundii – zahroza Ukraini / L. V. Moldavan // Sil's'ki visti. – 19 lystopada, 2010 r. – S. 2.

Е. В. Пименова к.э.н., ассистент
С. А. Пименов, аспирант
 Директор по технологиям ООО «Новая Почта»
 КНУ имени Тараса Шевченко

АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ И ФОРМИРОВАНИЕ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Работа посвящена исследованию современных бизнес-моделей предприятий в аграрном секторе Украины в контексте европейской интеграции. В статье рассматриваются современные тенденции интеграционных процессов в сельском хозяйстве.

Исследована сущность и эффективность развития интеграционных процессов в агропромышленном комплексе Украины. Проведен анализ влияния интеграционных процессов на формирование бизнес-моделей агропромышленного предприятия. Предложены эффективные бизнес-модели в контексте социо-эколого-экономического развития агропромышленного комплекса Украины. По результатам исследования доказано, что сельскохозяйственная кооперация является наиболее рациональной и эффективной моделью хозяйствования, поскольку балансирует три основных составляющие сельского хозяйства: экономическую, социальную и экологическую. Доказано, что функционирование эффективных социо-эколого-экономических моделей хозяйствования способствует конкурентоспособности аграрного сектора национальной экономики.

Ключевые слова: аграрный сектор, интеграционные процессы, агропромышленные предприятия, бизнес-модели, агроходинг, сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, фермерское хозяйство.

Olena Pimenova, PhD,
Serhii Pimenov, PhD student
 Technology director of Ukrainian Logistic Company
 "NEW POST", PhD student
 Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE ANALYSIS OF DEVELOPMENT AND FORMATION OF BUSINESS-MODELS OF AGRO-INDUSTRIEL ENTERPRISES UNDER EUROPEAN INTEGRATION

The paper is devoted to research of the modern business-models of enterprises in agrarian sector of Ukraine under European integration. The current trends of integration processes in agriculture are examined.

The essence and effectiveness of integration processes in agrarian sector of Ukraine is studied. The influence of integration processes on the formation of business-models of agro-industrial enterprises is examined. Effective business-models in the context of socio-ecologo-economic development of agriculture of Ukraine are proposed. An international experience of developed countries of reference and organization of service and production agricultural cooperation are analyzed. According to the results of study is proved that agricultural cooperation is the most effective and efficient model of economy in agrarian sector, as the balanced connects the three components: economic, social and ecologic. It's proved that the functioning of effective models of economy promotes the competitiveness of the agricultural sector of the national economy.

Keywords: agrarian sector, integration processes, agro-industrial enterprises, business-model, agrihodyng, agricultural service cooperative, farm.